

ŽINIASKLAIDOS TYRIMAI

Viešasis interesas žiniasklaidoje: asmens iškelta vartotojų teisių apsaugos problema kaip viešojo intereso atvejis Lietuvos interneto žiniasklaidoje

Renata Matkevičienė

Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto docentė, daktarė,
Korporatyvinės komunikacijos tyrimų katedros vedėja
Vilnius University Faculty of Communication, Assoc. professor, Dr.,
Chair of Corporate Communication Research Department
El. paštas renata.matkeviciene@kf.vu.lt

Marija Stonkienė

Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto docentė, daktarė
Vilnius University Faculty of Communication, Assoc. professor, Dr.
El. paštas marija.stonkiene@kf.vu.lt

Viešasis gėris yra visuomenės intereso vertybinis pagrindas, ne tik būtinas, bet ir lemiantis bendruomenės, taip pat ir visuomenės egzistavimą. Viešumas kaip viešojo intereso požymis nurodo ne tik viešojo intereso visuotinumą, bet ir žinomumą. Dėl visuomenės poreikio žinoti žiniasklaidos vaidmuo pristatant viešąjį interesą, jį svarstant ir jam atstovaujant yra itin svarbus.

Viešojo intereso aktualumas visuomenei siejamas su socialinių visuomenės poreikių tenkinimu. Kintantys žiniasklaidos vaidmenys, o su tuo susiję ir pokyčiai pristatant viešąjį interesą žiniasklaidoje atkreipia dėmesį į viešojo intereso tyrimo poreikį.

Šiame straipsnyje pristatomo tyrimo tikslas – pasitelkiant konkretaus atvejo tyrimą nustatyti viešojo intereso pristatymą Lietuvos internetinėje žiniasklaidoje. Straipsnyje analizuojamas šilumos vartotojų teisių gynimo – viešojo intereso – pristatymo Lietuvos internetinėje žiniasklaidoje atvejis. Siekiant šio tikslo straipsnyje aptariama viešojo intereso samprata, žiniasklaidos vaidmuo iškeliant ir diskutuojant viešąjį interesą ir, pasirinkus konkretų viešojo intereso atvejį, tiriama, kaip viešojo intereso tematika yra pristatoma Lietuvos internetinėje žiniasklaidoje.

Pasirinktas visuomenės atstovo – Vilniaus miesto Žvėryno rajono bendruomenės nario, teisininko P. Markevičiaus iškeltas viešojo intereso atvejis, susijęs su šilumos vartotojų teisių gynimu nustačius galimus vartotojų teisių pažeidimus. Viešojo intereso atvejo analizei pasirinktos visos 2010–2012 m. Lietuvos internetinės žiniasklaidos publikacijos, surastos pagal esminius žodžius „P. Markevičius“ ir „Vilniaus energija“ Google paieškos sistemoje. Publikacijos buvo tiriamos atliekant kiekybinę ir kokybinę turinio analizę.

Pagrindiniai žodžiai: *viešasis interesas, žiniasklaida, žiniasklaidos vaidmenys, viešoji erdvė, vartotojų teisių apsauga, Lietuvos internetinė žiniasklaida.*

Viešasis gėris yra visuomenės intereso vertybinis pagrindas, lemiantis visuomenės egzistavimą. Viešumas kaip viešojo intereso požymis nurodo ne tik viešojo intereso visuotinumą (viešasis interesas siejamas su visuomenės socialinių poreikių tenkinimu), bet ir būtinybę žinoti. Šią būtinybę užtikrina žiniasklaida, kurios vaidmuo iškeliant viešąjį interesą ir jį svarstant yra itin svarbus. Straipsnyje bus analizuojama viešojo intereso sąvokos apibrėžtis ir jos problematika, taip pat bus nagrinėjamas žiniasklaidos vaidmuo pristatant visuomenei konkretų vartotojų teisių apsaugos kaip viešojo intereso atvejį.

1. Viešojo intereso sąvokos apibrėžties problematika

Viešojo intereso sąvoka dažnai vartojama viešojoje politinėje retorikoje, politiniuose debatuose, viešojo administravimo, teisinio reguliavimo kontekstuose, siekiant nurodyti diskutuojamų ar priimamų sprendimų naudą visuomenei ar valstybei. Lietuvos mokslininkai (E. Klimas, E. Krivka, D. Korsakaitė ir kt.), pastebėję platų viešojo intereso sąvokos vartojimą, atkreipia dėmesį į tai, kad Lietuvoje nėra universalios ir aiškios viešojo intereso sampratos – ji nepateikiama nei teisės aktuose, nei teisminėje praktikoje ginant viešąjį interesą (Korsakaitė, 2006; Klimas, 2012; Krivka, 2007). E. Krivka teigia, kad „šiuolaikinės visuomenės gyvenimo dinamiškumas, politinės ir ekonominės sferos vystymosi prieštaravimas, daugybės kitų veiksnių poveikis apsunkina viešojo intereso nustatymą. <...>. Sąvoka „visuomenės interesai“ yra nepaprastai plati“ (Krivka, 2007, p. 19). Viešojo intereso sampratai apibrėžti gali būti taikomos įvairios priegigos, pavyzdžiui, J. Gumbis išskiria šešis požiūrius į viešąjį interesą: procesinį (angl. *procedural approach*),

daugumos nuomonės (angl. *majority opinion approach*), naudos, arba naudingumo (angl. *beneficial approach*), bendro intereso (angl. *common interest approach*), bendrų vertybių (angl. *shared values approach*) ir funkcinį (angl. *functional approach*) (Gumbis, 2006, p. 7).

Viešojo intereso sąvokai apibūdinti dažnai pasitelkiama visuotinio ar viešojo gėrio (angl. *common good*) sąvoka: pamatinės visuomenės vertybės atskleidžia viešojo intereso turinį. Kiti du viešojo intereso kriterijai (požymiai), kuriuos P. Häberle įvardija kaip skiriamuosius viešojo intereso požymius, yra bendrumo ir viešumo aspektai (Häberle, 2006). Tai reiškia, kad, net ir būdamas atskiro asmens interesu, viešasis interesas yra visumos interesas – bendras visuomenės, valstybės, bendruomenės (gausios socialinės grupės) interesas. Bendrumas kaip viešojo intereso požymis nurodo ir visuomenės aktyvaus dalyvavimo ginant šį interesą lūkestį bei leidžia konstatuoti visuomenės įsitraukimo ir dalyvavimo sprendžiant viešuosius reikalus potencialą.

Taikant platesnį viešojo intereso suvokimą, teigiama, kad jo apibrėžimas orientuotas į vertybes, ir pastebima, kad viešasis interesas patenka tarp visuomenėje esančių principinių susitarimų, būtinų bendram egzistavimui, kuriam būdinga tai, kad jis nėra visuomet matuojamas naudos matu (Beliūnienė et al., 2015). M. Feintuckas teigia, kad viešasis interesas yra susijęs su vyraujančiomis valstybės, visuomenės vertybėmis – jis turi atspindėti vertybinius, demokratinius į valstybę organizuotos visuomenės pagrindus (Feintuck, 2004, p. 56). Šis autorius, detalizuodamas vertybinį viešojo intereso turinį, nurodo viešojo intereso sąsajas su tokiais fundamentaliais, į vertybes orientuotais visuomenėje egzistuojančiais demokratiniais imperatyvais

kaip žmogaus orumas, vienoda pagarba ir gebėjimas aktyviai dalyvauti visuomenėje. Viešajam interesui būdinga savybė – prisitaikyti prie kintančių aplinkybių, išlaikant pamatines visuomenės vertybes (Feintuck, 2004, p. 60).

Viešojo intereso vertybinis turinys yra suvokiamas skirtingai: vieni mokslininkai viešojo intereso paskirtimi laiko asmenų teisių ir laisvių apsaugą, kiti – visuomeninio solidarumo užtikrinimą, t. y. individualių interesų subordinaciją bendriems interesams (Ashcroft, 2004, p. 25). Viešasis interesas gali būti apibrėžiamas kaip prigimtinės ateities kartų teisės esamai padėčiai palaikyti ar vertingam kultūriniam palikimui išsaugoti, ir tai pristato viešąjį interesą ne kaip tikslą, o kaip procesą – nuolatinį pusiausvyros tarp dabarties ir ateities poreikių bei tarp individualių ir bendruomeninių interesų užtikrinimą (Lewis, 2006).

Viešojo ir privataus interesų pusiausvyros nustatymo prieigos gali būti labai įvairios. M. Burnytė teigia, kad viena iš galimų priedų, tam tikrais atvejais lemianti viešojo intereso pirmenybę, yra bendruomeninė nauda (Burnytė, 2015, p. 51), tačiau tai nereiškia, kad viešojo intereso įgyvendinimas yra individų interesų suvaržymas kitų naudai, viešasis interesas ir individualūs interesai yra tarpusavyje derinami (Lankauskas, 2015, p. 63). Tokiu būdu viešojo ir privataus interesų pusiausvyros matu tampa ne tik viešojo intereso teikiama nauda *per se*, bet vertybinės bendruomeninės (visuomenės) nuostatos. Tai patvirtina, kad viešasis interesas kinta reaguodamas į bendruomenės (visuomenės) poreikius. Kartu tai reiškia, kad viešasis interesas yra bendras interesas. Tokiu būdu viešojo intereso bendrumo požymis nurodo bendrą poreikį (reikmę), o tai reiškia, kad individo interesas dėl tokio intereso bendrumo gali

būti sąlygiškai laikytinas visuomenei svarbiu interesu ir todėl patekti į viešojo intereso lauką, t. y. per individualų interesą gali būti išreiškiamas viešasis, svarbus daugeliui visuomenės narių, interesas. Kitas bendrumo aspektas yra tas, kad viešasis interesas turi būti derinamas su individo interesais, privačių interesų sąskaita negali būti teikiamas prioritetas viešojo intereso užtikrinimui, tokiu būdu išlaikomas vertybinis viešojo intereso pagrindas. Lietuvos Konstitucinis Teismas vertybinį viešojo intereso pagrindą patvirtina pabrėždamas, kad „visuomenės interesas“ sietinas su „socialiai svarbiais tikslais“, „visuotinai reikšmingais tikslais“, „visuomenei svarbiais tikslais“ (Lietuvos Konstitucinis Teismas viešojo intereso sampratai nusakyti sinonimiškai vartoja terminus „visuomenės interesas“, „visuomenės poreikis“, „visuomenės reikmė“) (Lietuvos Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 4 d., 2010 m. vasario 3 d., 2011 m. sausio 31 d. ir kt. nutarimai).

2. Žiniasklaidos vaidmuo užtikrinant viešąjį interesą

Žiniasklaidos veiklos savitumas, sietinas su įvairiais pokyčiais – rinkos santykių plėtojimu organizuojant žiniasklaidą, žiniasklaidos priemonių konvergencija, žiniasklaidos auditorijų įsitrauktimi į naujų žiniasklaidos priemonių veiklą ir kt. – keičia ir požiūrį, pirmiausia, į žiniasklaidos politikos formavimą, o kartu ir į žiniasklaidos teisinio reguliavimo principus, skatina persvarstyti viešojo intereso svarbą žiniasklaidos praktinėje veikloje.

Rinkos poveikis, turintis įtakos žiniasklaidos politikos kaitai, lėmė kintantį viešojo intereso vaidmenį vertinant žiniasklaidos veiklą. XX a. pabaigoje – XXI a. pradžioje įvyko pokytis: moraliniai ir normatyviniai žiniasklaidos veikimo svarsty-

mai dėl į rinką orientuotos žiniasklaidos veiklos specifikos tapo labiau orientuoti į vadinamąsias pragmatiškas problemas (van Cuilenburg, McQuail, 2003). Taikant šią prieigą Europos žiniasklaidos politika yra grindžiama ekonominiais argumentais, o vartotojų pasirinkimo laisvė tampa pagrindine vertybe (Hellman, 1999; van Cuilenburg, McQuail, 2003). K. Karppinenas teigia, kad dabartinis žiniasklaidos sistemų ir pačios žiniasklaidos sudėtingumas bei daugialypis naudojimas pats savaime užkerta kelią bandymams nustatyti bet kokius vienareikšmius visuomenės interesų vertinimo kriterijus (Karppinen, 2006). D. McQuailas, aptardamas žiniasklaidos svarbos viešiesiems reikalams vertinimo sistemą, grindžiamą norminiais standartais, atkreipė dėmesį, kad *a priori* negali būti vertinama, kokie su žiniasklaida siejami visuomenės poreikiai gali būti laikomi viešaisiais interesais (McQuail, 1992, p. 11). Mokslininko teigimu, žiniasklaidos kokybės ir įvairovės klausimai, sureikšminami masinės komunikacijos priemonių politikos diskurse, užtikrinantys viešuosius debatus, ir yra labiausiai suinteresuotųjų pusių diskutuojami žiniasklaidos veiklos aspektai. Kadangi šiems dalykams apibrėžti taikomi subjektyvūs kriterijai, tokia situacija lemia alternatyvių kokybės, aukštos kultūros ir kt. diskursų radimąsi ir kartu parodo, kad normatyvinių žiniasklaidos teorijų taikymas negalimas (McQuail, 1992). M. Raboy, S. Proulxas ir P. Dahlgrenas pastebi, kad istoriškai valstybė poveikį žiniasklaidai grįsdavo visuomenės interesu, tačiau šiuo metu „viešojo intereso“ politikos retorika yra nepakankama (Raboy, Proulx, Dahlgren, 2003). Politiniu lygmeniu viešasis interesas žiniasklaidos reguliavimo srityje konceptualizuojamas kaip „tai, kas domina auditoriją“ (angl. „*what the public is inte-*

rested in“), o savo esme dėl šiuolaikinės žiniasklaidos veikimo principų tai yra „tai, ką žmonės pasirenge vartoti“ (angl. „*what people are prepared to consume*“), todėl viešojo intereso sąvoka keistina į *socialinės paklausos* (angl. *social demand*) sąvoką, kuri reiškia daugiau nei individualus vartotojo pasirinkimas, skatinantis rinką (Raboy, Proulx, Dahlgren, 2003, p. 324). Mokslininkai, tirdami pokyčius žiniasklaidos industrijoje, atkreipė dėmesį į tai, kad ekspansyvus šios industrijos augimas tiek vertinant pelną, tiek koncentraciją komplikuoja visuomenės poreikių, taip pat ir tų, kurie yra susiję su viešuoju interesu, tenkinimą (Croteau, Hoynes, Hoynes, 2006; Croteau, Hoynes, 2013). Todėl *socialinės paklausos* tenkinimas yra veikiamas žiniasklaidos rinkos tendencijų.

Viešajam interesui tampant priklausomam nuo žiniasklaidos rinkos veikimo svarbu įvertinti tai, ar žiniasklaidoje vykstantys pokyčiai keičia ir žiniasklaidos kaip viešosios erdvės vertinimą, nes būtent viešosios erdvės imperatyvas sietinas su viešojo intereso užtikrinimu.

D. Croteau ir W. Hoynesas pabrėžia, kad žiniasklaida yra ne tik pelno siekiančios industrijos dalis, svarbu ją vertinti ir kaip visuomenės informavimo instrumentą (Croteau, Hoynes, 2013). Taigi mokslininkai nurodo ir pabrėžia išskirtinį žiniasklaidos vaidmenį visuomenėje. J. Habermasas teigia, kad žiniasklaidos kaip viešosios erdvės svarba yra susijusi su visuomenės nuomonės formavimusi, galimybėmis asmenims veikti kaip visuomenės subjektams visuomenės interesais – išreiškiant savo nuomonę visuotinės svarbos klausimais, o tam reikalingos priemonės informacijai perduoti (Habermas, 2006). Šis autorius pabrėžia asmenų organizuotumą, būtiną veiksmingam dalyvavimui visuomenės

informavimo procese, naudojimuisi viešosios erdvės kanalais, taip pat nurodo, kad viešosios erdvės koncepcija yra susijusi su socialinės gerovės valstybės idėja, su siekiu racionalizuoti valdžią, kontroliuojant racionaliai pertvarkyti viešojoje srityje pasiskirsčiusią socialinę ir politinę galią (Habermas, 2006). Tai reiškia, kad J. Habermasas viešąją erdvę laiko visuomenės ir valstybės tarpininke; joje visuomenė organizuoja viešųjų reikalų aptarimą dėl viešųjų interesų ir aktualina žiniasklaidos vaidmenį sprendžiant socialines, politines problemas. Tiek J. Habermasas, tiek D. McQuailas, kalbėdami apie žiniasklaidą kaip viešąją erdvę, pabrėžia jos svarbą teikiant informaciją, būtiną norint dalyvauti viešosiose diskusijose visuomenei svarbiais klausimais (Habermas, 1989, 2006; McQuail, 1992). Tačiau dėl žiniasklaidos priklausymo nuo kapitalo interesų žiniasklaidos kaip viešosios erdvės analizė nurodo ir į visuomenės *per se* nevienalytiškumą (Habermas, 1992, p. 438). M. Aslama ir I. Erikson, siūlydamos įvertinti interneto technologijų įtaką žiniasklaidos kaitai, kritiškai žvelgia į J. Habermaso viešosios erdvės konceptą ir teigia, kad viešoji erdvė konceptualizuojama kaip bendras žiniasklaidos naudojimo rezultatas, o tai reiškia, kad viešosios erdvės formą ir dinamiką apibrėžia žiniasklaidos (Aslama, Erikson, 2009). Tačiau žiniasklaidos informuoja apibrėžtą asmenų grupę – tam tikrą auditoriją, kuri negali būti vadinama visuomene (Sheller, 2004; Varnelis, Friedberg, 2008). Taigi, žiniasklaidos vykdoma informacijos sklaida yra daugiakryptė, sietina su daugelio auditorijų interesais, ji nėra pagrįsta vienu sutarimu, – tokioje viešojoje erdvėje veikia ne tik viešasis, bet ir privatus, verslo ar kitų grupių interesai, formuojantys savo erdves. J. Wimmeris, svarstydamas viešosios erdvės sampratą,

išryškina viešosios erdvės koncepto sąsajas su tarpininkavimo komunikacija ir išskiria „priešpriešos viešąją erdvę“ (angl. „*counter public sphere*“), kuri sudaryta iš dviejų segmentų, formuojančių visuomenės nuomonę žiniasklaidoje: kritiškos visuomenės dalies, pateikiančios marginalizuotą nuomonę – „alternatyvios viešosios erdvės“ (angl. „*alternative public spheres*“) ir socialinių judėjimų bei nevyriausybinų organizacijų – „bendros priešpriešos viešosios erdvės“ (angl. „*participatory counter-public spheres*“) (Wimmer, 2005). Toks viešosios erdvės nevienalytiškumas rodo jos pobūdžio ir vaidmenų kaitą, viešojo intereso kaip esminio viešosios sferos veikimo siekio išsiskaidymą skirtingoms auditorijoms. Kita vertus, konstatuojant žiniasklaidos kaip viešosios erdvės nevienalytiškumą, išryškinantį skirtingų auditorijų interesų erdves, svarbu įvertinti žiniasklaidos įtaką ar galimybes viešajam interesui užtikrinti.

Su viešojo intereso svarbos žiniasklaidos veikloje pabrėžimu sietina ir piliečių žiniasklaidos (angl. *public media*): stiprėja žiniasklaidos ryšiai su nepriklausomomis pilietinėmis iniciatyvomis, visuomenė skatinama įsitraukti į žurnalistinius procesus, o kartu ir į visuomenės problemų sprendimą (Friedland, 2003). Daugelyje mokslinių tyrimų, skirtų pilietinei žiniasklaidai, pabrėžiamas demokratinis šios žiniasklaidos potencialas (Abbott, 2017), poreikis didinti bendruomenės dalyvavimą, tenkinti viešąjį interesą (Massey, Haas, 2002). Piliečių žiniasklaidos potencialas viešojo intereso srityje asocijuojamas su specifine klasikine žiniasklaidos kaip visuomenės „sarginio šuns“ (angl. „*wachdog*“) funkcija, kuri grindžiama idėja, kad viešumas ir atvirumas riboja piktnaudžiavimą valdžia. Todėl žiniasklaidos funkcija – kontroliuoti, prižiūrėti valdžios institucijų, pareigūnų

veiklą, užkertant piktnaudžiavimo valdžia galimybes ir taip atstovauti viešajam interesui. T. Hanitzschas ir T. P. Vosas teigia, kad ir moksliniuose tyrimuose dažniausiai yra pabrėžiamas žiniasklaidos indėlis į pilietiškumą ir demokratiją, o tai leidžia kalbėti apie svarbų žiniasklaidos vaidmenį politiniame ir kasdieniame gyvenime (Hanitzsch, Vos, 2018). Tačiau būtina pastebėti, kad piliečių žurnalistikos veiksmingumo kryptis kiek kita, palyginti su žiniasklaidos atliekama sarginio visuomenės šuns funkcija – visuomenei yra pateikiamas objektyvus turinys, skatinant visuomenės dalyvavimą, aktyvinant bendruomenę. Dėl viešosios erdvės pokyčių, nulemtų struktūrinės žiniasklaidos kaitos, niveliuojama viešojo intereso svarba žiniasklaidos veikloje, kita vertus, naujų žiniasklaidos organizavimo formų radimasis pagrindžia išliekantį viešojo intereso aktualumą socialinių visuomenės poreikių tenkinimo kontekste. Intervenciniu visuomenės dalyvavimu grįsta žiniasklaida konkretina visuomenės poreikius, išryškina aktualius viešuosius interesus. Svarbu ir tai, kad šioje situacijoje viešinamos individams ar atskiroms visuomenės grupėms aktualios problemos, kurios yra tiek partikuliarinės, tiek ir bendros, turinčios viešojo intereso reikšmę. Pastebėtina, kad būtent dėl tokio žiniasklaidos veikimo subjektyvus viešasis interesas turi oficialumo potencialą: subjektyviam viešajam interesui oficialaus viešojo intereso statusas suteikiamas viešajame dialoge žiniasklaidos pastangomis.

Praktiniame diskurse žiniasklaidos turinio orientavimas į viešųjų interesų atstovavimą gali būti sietinas su teisiniu žiniasklaidos turinio reguliavimu, siekiant užtikrinti skirtingų visuomenės sluoksnių interesų tenkinimą. Tačiau mokslininkai perspėja, kad žiniasklaidos turinį orientuojant į viešojo intereso tenkinimą yra svarbu

užtikrinti piliečių dalyvavimą, įsitraukimą į žiniasklaidos turinio formavimo procesus (Vedel, 2009, p. 271). Visuomenės interesai – viešieji interesai, kurie susiję su žiniasklaida besikeičiančioje visuomenėje, kintant žiniasklaidos organizavimo formoms negali būti lengvai artikuliuojami ir įvertinti. Tai (kartu su žiniasklaidos auditorijų įvairove) komplikuoja žiniasklaidos turinio kokybės apibrėžtį ir vertinimą taikant viešojo intereso principą, todėl visuomenės dalyvavimas leidžia konkretinti visuomenės poreikius, sietinus tiek su žiniasklaidos veikla, jos kokybe, tiek su pačiu viešuoju interesu.

Tai, kad viešasis interesas yra legitimus, visuomenės vertybes atspindintis interesas, kintantis pagal bendruomenės, visuomenės poreikius, rodo, kad šio intereso užtikrinimo kreiptis žiniasklaidoje didinant visuomenės į(si)trauktį leidžia visuomenei ne tik konkretinti viešuosius interesus, bet ir sudaro galimybes žiniasklaidos turinį kaupti viešojo intereso išskelimo ir tenkinimo linkme.

3. Vartotojų teisių kaip viešojo intereso komunikavimas Lietuvos internetinėje žiniasklaidoje: atvejo tyrimas

T. Hanitzschas ir T. P. Vosas, analizuodami žiniasklaidos funkcijas, atkreipė dėmesį į tai, kad žiniasklaidos veikla yra aktuali ne tik demokratijos ir pilietiškumo srityse, t. y. politiniame gyvenime, bet ir kasdieniame gyvenime (Hanitzsch, Vos, 2018).

Viešuoju interesu laikant socialinių grupių ar visos visuomenės interesus, kurie yra būtini tos grupės ar visuomenės funkcionavimui ir kurių apsaugą įgyvendinant dalyvauja ir valstybė, į viešųjų interesų grupę patenka ir vartotojų teisių apsauga. P. Ravluševičius pastebi, kad Lietuvos Respublikos Konstitucija (46 str.) įpareigoja

valstybės institucijas ginti vartotojų teises, o Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo praktikoje yra nurodoma, kad vartotojų teisių apsaugą garantuoja konstitucinis socialinės valstybės principas (Ravluševičius, 2007). Tai pagrindžia vartotojų teisių apsaugos kaip viešojo intereso legitimumą, konstitucinį vertybinį pagrindą. M. Lankauskas teigia, kad viešasis vartotojų interesas gali būti suprantamas labai plačiai (kaip bet kokie prieštaraujantys teisės aktams teisiniai santykiai arba pardavėjo ar paslaugų teikėjo veiksmai (neveikimas)) (Lankauskas, 2015, p. 237). Tai reiškia, kad vartotojų teisių gynimo kaip viešojo intereso turinys yra platus, apimantis įvairius vartotojams aktualius santykių su pardavėju ar paslaugos teikėju aspektus. M. Lankauskas vartotojų teisių gynimo svarbą argumentuoja tuo, kad vartotojų teisių apsauga yra didelei visuomenės daliai svarbus interesas (t. y. kiekybinė intereso išraiška), o vartotojas yra silpnesnioji šalis (t. y. kokybinis aspektas, lemiantis papildomos apsaugos poreikį): apgynus viešąjį vartotojų interesą tiesiogiai ar netiesiogiai pagerinama daugelio vartotojų padėtis, naudą patiria visa visuomenė arba jos dalis (Lankauskas, 2015, p. 237). U. Trumpulis teigia, kad viešuoju interesu laikomi vartotojų kaip gausios socialinės grupės interesai ir kad yra reikšmingas šio intereso reiškėjų (subjektų) masiškumas (Trumpulis, 2010). Akivaizdu, kad vartotojų teisių gynimas yra bendruomenei, visuomenei naudingas, tam yra bendras poreikis. Analizuojant vartotojų teisių apsaugą kaip viešąjį interesą svarbu įvertinti ir tai, kad šis interesas yra glaudžiai susijęs su privačiais atskirų vartotojų interesais, o tai reiškia, kad atskiro individo interesas, esant tokio intereso bendrumui, gali būti laikomas viešuoju interesu.

2010–2012 metais Lietuvos žiniasklaidoje buvo pateikiama informacija apie ši-

lumos vartotojų teisių pažeidimus. Vilniaus gyventojus centralizuotai šiluma aprūpina UAB „Vilniaus energija“, kuri visuomenei yra gerai žinoma ir dėl teikiamos visuomenei paslaugos svarbumo laikytina viešuoju juridiniu asmeniu. Šilumos vartotojų teisių pažeidimų viešą aptarimą inicijavo Vilniaus miesto Žvėryno rajono bendruomenės valdybos pirmininko pavaduotojas, teisininkas P. Markevičius. P. Markevičius pradėjo aiškintis dėl savo name sunaudojamos šilumos kiekio ir 2010 m. viešai išsakė abejones dėl galimai nepagrįstų „Vilniaus energijos“ šildymo sąskaitų, neteisėtus šilumos ir karšto vandens apskaitos, nesąžiningų šilumos vartojimo sutarčių sąlygų ir, įrengus šilumos punktuose nuotolinę nuskaitymo sistemą „RubiSafe“, nuotolinio manipuliavimo šilumos tiekimo parametrais galimybių. P. Markevičius rėmėsi Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės 2010 m. spalio 19 d. raštu „Dėl UAB „Vilniaus energija“ veiksmų“ Nr. R2-1683, Valstybinės metrologijos tarnybos 2011 m. sausio 24 d. raštu „Dėl metrologiškai nepatikrintų šilumos ir karšto vandens matavimo priemonių naudojimo“ Nr. S-93-(1.13.), Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2010 m. spalio 26 d. nutarimu „Dėl UAB „Vilniaus energija“ šilumos pirkimo–pardavimo sutarties su buitiniu šilumos vartotoju“ Nr. 10-654. 2011 m. vasario 11 d. vykusiam Vyriausybės darbo grupės posėdyje atsakingų institucijų atstovai patvirtino, kad šilumos tiekėjai naudoja metrologiškai nepatikrintus apskaitos prietaisus. 2011 m. UAB „Vilniaus energija“ kreipėsi į teismą dėl dalykinės reputacijos žeminimo P. Markevičiaus viešai Lietuvos žiniasklaidoje skleidžiama informacija. Lietuvos teismai (pirmosios ir antrosios instancijų teismai) pripažino, kad visuomenė turi teisę išsakyti kritiką, kad ir kokia griežta ar kandi ji būtų,

juo labiau kai kritika išsakoma pateikiant faktais grįstą asmeninę nuomonę. Šis viešojo intereso Lietuvos žiniasklaidoje atvejis pasirinktas mūsų tyrimui. Viešojo intereso Lietuvos žiniasklaidoje atvejo analizė apima visas publikacijas, surastas pasitelkiant *Google* paieškos sistemą. Iš viso analizei buvo atrinkta 15 publikacijų pagal esminius žodžius „P. Markevičius“ ir „Vilniaus energija“ (žr. 1 lentelę). Publikacijos buvo tiriamos pasitelkiant kiekybinę ir kokybinę turinio analizę. Publikacijos buvo koduojamos priskiriant joms 3 esminius žodžius (priklausomai nuo publikacijos apimties), atspindinčius publikacijos temą; taip pat buvo vertinamas tiriamos temos intensyvumas, žanras. Buvo atliekama ir kokybinė turinio analizė, siekiant nustatyti, kokių temų kontekste žiniasklaidoje yra pristatomas viešasis interesas ir vartotojų teisių apsauga.

Daugiausia publikacijų, kuriose minimas ar analizuojamas pasirinktas atvejis, buvo publikuojama didžiausiame informaciniame portale Delfi.lt ir verslo naujienų portale Vz.lt (publikacijos šiuose portaluose sudarė atitinkamai po 28,5 proc. visų publikacijų, t. y. daugiau nei pusę visų tirtų publikacijų). Verta atkreipti dėmesį ir į tai, kad verslo naujienų portale Vz.lt ties visomis šiame portale pateiktomis naujienomis, susijusiomis su P. Markevičiumi ir „Vilniaus energija“, 2015 06 02 buvo pateiktas papildomas tekstas, pristatantis atnaujintą informaciją ir redakcijos poziciją, susijusią su minėtais dalyviais.

Analizuojant atrinktas publikacijas, buvo siekiama nustatyti temos pristatymo jose intensyvumą, t. y. kiek dėmesio atitinkamoje publikacijoje buvo skiriama pasirinktam atvejui (didelis intensyvumas reiškia, kad publikacijoje rašoma apie vartotojų teisių pažeidimą, išryškintą P. Markevičiaus bylos su „Vilniaus energija“, o mažas intensyvumas reiškia, kad P. Markevičius ir jo atstovaujamos vartotojų teisės yra tik paminima, bet neanalizuojama). Kaip matyti iš 1 lentelės, žiniasklaidos pranešimuose tik iš dalies buvo rašoma apie P. Markevičiaus teisminę bylą „Vilniaus energijai“, daugiau pateikiant ją kaip kontekstą diskusijai ar kaip tam tikrus argumentus, sustiprinančius vieną ar kitą poziciją, pristatomą publikacijoje (pagal intensyvumą vartotojų teisių gynimo ar viešojo intereso aspektai publikacijose pasireiškia vidutiniu temos pateikimo intensyvumu (60 proc. visų publikacijų), daug dėmesio vartotojų teisių gynimui ir viešojo intereso atstovavimui yra skiriama mažiau nei trečdalyje visų publikacijų (vertinant tiek skaitine publikacijų, tiek jų apimties žodžiais išraiška)).

Daugiau nei pusėje publikacijų, atrinktų tyrimui, buvo pristatomas interviu su P. Markevičiumi arba publikuojamame straipsnyje pateikiamas P. Markevičiaus komentaras apie konkretų teisminį ieškinį ar vartotojų teisių pažeidimus.

Pagrindinės temos, kurios buvo aptartamos publikacijose: šildymas ir šilumos ūkis, šilumos kainos ir šilumos punktų nuoma, jos sąlygos, namų bendrijos ir gyventojams su-

1 lentelė. *Publikacijų, atrinktų tyrimui, intensyvumas ir apimtis*

	Publikacijų sk.	Proc.	Žodžių sk.	Proc.
Intensyvumas	15	100,00	11 578	100,00
didelis	4	26,67	3 216	27,78
vidutinis	9	60,00	7 489	64,68
mažas	2	13,33	873	7,54

1 pav. Temos, kurios dominavo atrinktose tyrimui publikacijose

daromos jungtinės veiklos sutartys, šilumos tinklų veikla ir įvairūs įstatymai, susiję su vartotojų teisių apsauga ir pilietine visuomene (žr. 1 pav.).

Analizuojant žiniasklaidos publikacijose dominuojančias temas verta pastebėti, kad daugiausia dėmesio buvo skiriama šildymo kainai ar šilumos ūkio tvarkymo problemoms svarstyti (šios temos sudaro apie 70 proc. visų publikacijose aptariamų temų). Publikacijos, kuriose buvo analizuojami šilumos ūkio, Šilumos ūkio įstatymo ir bendrovių, susijusių su šilumos tiekimu, veikimo aspektai, sudarė kiek daugiau nei trečdalį visų publikacijų (33,33 proc.). Publikacijos, kuriose buvo analizuojamos šilumos, šildymo kainos, šilumos punktų priežiūra ir tvarkymas, t. y. temos, kurios itin aktualios gyventojams, sudarė kiek daugiau nei trečdalį visų publikacijų. Publikacijų, kuriose kalbama apie piliečių galimybes ir teises, ypač jų, kaip vartotojų, teisių atstovavimą ir jo pagrindą, buvo rašoma tik keliose publikacijose, nors vartotojų teisių tema yra minima beveik trečdalyje tirtų publikacijų (apie 30 proc.).

Žiniasklaidos pranešimuose, pristatančiuose P. Markevičiaus iškeltą vartotojų

teisių apsaugos, tiksliau, vartotojų teisių pažeidimo, problemą, pasiskirstymas laike sietinas su tam tikrais instituciniais sprendimais: pirmosios publikacijos pasirodo P. Markevičiui pareiškus apie ieškinį, kurį jis ketina teikti teismui dėl vartotojų teisių pažeidimo. 2010–2011 m. publikacijose akcentuojamas P. Markevičiaus kaip piliečio siekis apginti savo kaip vartotojo teises, pateikiami panašūs kiti atvejai, taip pat pristatoma situacijos Vilniaus šilumos ūkyje analizė. Daugelyje šio laikotarpio publikacijų yra pateikiamos nuorodos į teisminių ieškinį. Vėlesnio periodo publikacijose (2011–2012 m.), kai žiniasklaidoje pradėtas svarstyti naujasis Šilumos ūkio įstatymas, P. Markevičiaus keliama vartotojų teisių gynimo tema dėl šilumos ūkio valdymo specifikos tampa tik pretekstu pateikti Šilumos ūkio įstatymo svarstymo priešistorę. Reikia pastebėti, kad publikacijose vartotojų teisių gynimas šio laikotarpio publikacijose nėra akcentuojamas: nors pristatant P. Markevičiaus argumentus matyti, kad tai vartotojo keliami reikalavimai ar nepasitenkinimas paslaugomis ir jų apmokestinimu, tačiau publikacijose nėra vartojamas terminas „vartotojų teisės“ ar „vartotojų teisių apsauga“.

Keliose pirmose 2010 m. publikacijose, kuriose yra aktualinama vartotojų teisių gynimo tema, yra iškeliami Orhuso konvencijos (konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimančiais sprendimais aplinkosaugos tema) tema, nes būtent remiantis šia konvencija buvo suformuluotas P. Markevičiaus teisminis ieškinys. Tiesa, tiek apie vartotojų teises, jų gynimą teisme, tiek apie Orhuso konvenciją publikacijose pristatomuose interviu ir komentuose daugiausia pasisako P. Markevičius, kiti asmenys, publikacijose minimi svarstant šilumos ūkio tvarkymo ir vartotojų

teisių apsaugos temas – pilietinių judėjimų atstovai ir politikos apžvalgininkai.

Atrinktose tyrimui publikacijose analizuojant keliamą viešojo intereso atstovavimo temą, verta pastebėti, kad tiesiogiai terminas „viešasis interesas“ yra minimas vienoje publikacijoje, kurioje pristatoma diskusija apie pilietinę visuomenę, pasipriešinimą šilumos ūkyje veikiančioms monopolijoms (Lžinios.lt, 2010 06 04). Vienoje pirmųjų publikacijų, pasirodžiusių po P. Markevičiaus informacijos apie teikiamą skundą dėl „Vilniaus energijos“ veiksmų, pristatoma ne tik P. Markevičiaus kaip piliečio iniciatyva ir veiksmai, bet ir jo veikimas bendruomenės, kuriai jis atstovauja, vardu, taip pat diskutuojama apie visuomenės pasyvumą, tradicijų ištraukti į interesų atstovavimą nebuvimą, dėl valstybės veiksmų, kuriais yra pažeidžiama visuomenės teisė būti informuotai apie ketinamus priimti sprendimus. Apibendrinant analizuotų publikacijų turinį, matyti, kad žiniasklaidoje viešasis interesas suprantamas kaip piliečių interesų gynimas, vartotojų teisių atstovavimas ir kova su neskaidriais ir visuomenei nenaudingais bendrovių, priklausomų nuo valstybinių institucijų, sprendimais.

Iš publikacijų, kuriose buvo minimas pasirinktas tyrimui atvejis, matyti, kad jose ne tik pristatoma P. Markevičiaus kaip individo pozicija: aprašomi jo veiksmai (Alfa.lt, 2010 05 18, Lrytas.lt, 2010 11 03), pateikiami komentarai, kuriuose išryškinama jo kaip piliečio pozicija ginant savo kaip vartotojo teises (Lžinios, 2010 06 04, Delfi.lt, 2011 10 07, Delfi.lt, 2011 12 28, Vz.lt, 2012 02 03), bet taip pat didžiojoje dalyje publikacijų akcentuojama ne jo kaip asmens pozicija ir interesų gynimas, o visų Vilniaus miesto, kuriam priklauso P. Markevičiaus atstovaujama bendruomenė, taip pat ir šalies gyventojų interesų gynimas

(„Vilniaus Žvėryno bendruomenė priešinas tokiems planams“, Delfi.lt, 2012 01 24; „Teisininkas P. Markevičius neleis, kad sostinės savivaldybė vėl apgautų jį ir jo bendruomenės narius – ne tik žvėryniškius, bet ir visus vilniečius“, Alfa.lt, 2010 05 18; „Vilniečiai bando kovoti su paslaugų teikėjais“, Lrytas.lt, 2011 01 24; „... kelia nerimą visai Vilniaus visuomenei“, Respublika, 2012 01 10; „Vilniaus ir Šiaulių gyventojų bendruomenės kreipėsi į prezidentę“, Vz.lt, 2012 01 25, kt.).

Apibendrinant galima teigti, kad žiniasklaidos publikacijose, kuriose yra kalbama apie viešąjį interesą (tiesiogiai ar ne), yra supriešinamas piliečio ar visuomeninis interesas ir privačios organizacijos (verslo, kuris įvardijamas kaip monopolinis) interesas. Publikacijų turinio analizė atskleidė ir tai, kad žiniasklaidos publikacijose pabrėžiamas ir pačių piliečių menkas aktyvumas ginant savo teises: tirtuose žiniasklaidos pranešimuose piliečių vardu kalba tik P. Markevičius, o kiti gyventojai, kurie susiję su pasirinktu atveju ir yra taip pat minimi ar cituojami žiniasklaidos pranešimuose, nėra linkę reikšti kritikos ar kaltinti atitinkamų institucijų.

Išvados

Viešasis interesas yra legitimus, visuomenės vertybes atspindintis interesas, kintantis pagal visuomenės, bendruomenės poreikius. Individo interesas, kuriam būdingas intereso bendrumas, gali tapti visuotiniu interesu ir patekti į viešojo intereso lauką. Tai reiškia, kad visuomenės, bendruomenės nariai, aktualinantys individualius interesus, pasižyminčius bendrumu, visuotinumu, įvardija, sureikšmina visuomenei aktualius viešuosius interesus.

Atliekant šilumos vartotojų teisių pažeidimo kaip viešojo intereso atvejo

tyrimą išryškėjo internetinės žiniasklaidos įsitraukimas į viešojo intereso problemos iškėlimą ir svarstymą: tirtuoju atveju buvo nustatyta, kad internetinė žiniasklaida ne tik informuoja apie dalykus, svarbius piliečiams (priimamus Vyriausybės sprendimus, jų galimą poveikį piliečiams ar verslui), bet ir organizuoja diskusijas, į kurias įtraukia įvairius suinteresuotus asmenis (pasitelkdama įvairius būdus: diskusijas, interviu, apklausas, kt.). Žiniasklaida siekia pristatyti įvairias nuomones, skirtingų pozicijų atstovų argumentus, taigi žiniasklaida yra viešojo erdvė, užtikrinanti sąlygas ginti viešąjį interesą.

Tyrimo duomenys leidžia daryti prielaidą, kad pasirinktuoju tyrimo atveju, nors ir buvo atstovaujamas subjektyvus viešasis interesas, susijęs su vartotojų teisių apsauga, pagrindinės temos, kurias išryškinant buvo pristatomas atvejis – neefektyvi valdžios institucijų veikla ir šilumos ūkio netinkamas valdymas (monopolijos). Tokiu būdu žiniasklaida, pasiremdama konkrečia individo (piliečio) iškelta problema, kelia visuomenei aktualias problemas, susijusias su valdžios institucijų ir verslo organizacijų veikla, ir į jų svarstymą įtraukia visus suin-

teresuotuosius asmenis: politikus, valdžios institucijų atstovus, pilietinių judėjimų atstovus ir kt. Tai reiškia, kad svarstomam subjektyviam viešajam interesui suteikiama oficialaus viešojo intereso reikšmė.

Tirtasis viešojo intereso, aptarto 2010–2012 m. Lietuvos internetinėje žiniasklaidoje, atvejis rodo ir tai, kad viešojo intereso atstovavimas pačios žiniasklaidos atstovų suprantamas tik kaip erdvės piliečių diskusijai suteikimas. Tirtasis atvejis leidžia manyti, kad viešasis interesas žiniasklaidos atstovų suprantamas kaip aktyvaus piliečio palaikymas kviečiant jį į diskusijas ir išklausanč jo argumentus, tačiau nesiimant žurnalistinio tyrimo, tik argumentavimui pasitelkiant atsakingų asmenų pateikiamus argumentus.

Pilietinės visuomenės kūrimasis leidžia daryti prielaidą, kad viešojo intereso problemų iškėlimas, svarstymas pasikeitė ir žiniasklaidoje – matyti jos siekis kelti probleminius klausimus, skatinti diskusiją. Tokie stebimi pilietinės visuomenės pokyčiai skatina tęsti pradėtą viešojo intereso atstovavimo internetinėje, ypač socialinėje, žiniasklaidoje problematikos nagrinėjimą.

LITERATŪRA

ABBOTT, Jennifer Y. (2017). Tensions in the scholarship on participatory journalism and citizen journalism. *Annals of the International Communication Association*, vol. 41(3–4), p. 78–297.

ASHCROFT, Richard E. (2004). From public interest to political justice. *Cambridge Quarterly of Healthcare Ethics*, vol. 13(1), p. 20–27.

ASLAMA, Minna; ERIKSON, Ingrid (2009). Public spheres, networked publics, networked public spheres? Tracking the Habermasian public sphere in recent discourse. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-07-10]. Prieiga per internetą: <https://fordham.bepress.com/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.bing.com/&httpsredir=1&article=1006&context=mcgan_non_research>.

BELIŪNIENĖ, Lina; BURNYTĖ, Milda; KAVOLIŪNAITĖ-RAGAUSKIENĖ, Eglė; KRIVKA, Egidijus; LANKAUSKAS, Mindaugas; LATVELĖ, Rūta; MATULIONYTĖ, Rita (2015). *Viešojo intereso atpažinimo problema Lietuvos teisėje: kriterijai ir prioritetai*. Monografija. Vilnius: Eugrimas, 2015.

BURNYTĖ, Milda (2015). Bendruomeninės naudos apskaičiavimo konkretinimas apibrėžiant viešąjį interesą utilitaristinėse teorijose. In L. Beliūnienė, M. Burnytė, E. Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. Krivka, M. Lankauskas, R. Latvelė, R. Matulionytė. *Viešojo intereso atpažinimo problema Lietuvos teisėje: kriterijai ir prioritetai*. Monografija. Vilnius: Eugrimas, p. 50–60.

CROTEAU, David; HOYNES, William (2013).

Media/society: Industries, images, and audiences. Sage Publications.

CROTEAU, David; HOYNES, William; HOYNES, William D. (2006). *The business of media: Corporate media and the public interest.* Pine forge press.

DEUZE, Mark (2001). Understanding the impact of the internet: On new media professionalism, mindsets and buzzwords'. [interaktyvus]. *EJournalist*, vol. 1(1). [žiūrėta 2018-07-22]. Prieiga per internetą: <<http://www.ejournalism.au.com/ejournalist/deuze.pdf>>.

FEINTUCK, Mike (2004). *'The public interest' in regulation.* Oxford: Oxford University Press, 2004.

FRIEDLAND, Lewis A. (2003). *Public journalism: past and future.* Dayton: Kettering Foundation Press.

GUMBIS, Jonas (2006). Changes in social phenomena and their conceptualisation: international and national contexts. *Socialiniai mokslai*, vol. 1(53), p. 7–16.

HÄBERLE, Peter (2006). *Öffentliches Interesse als juristisches Problem. Eine Analyse von Gesetzgebung und Rechtsprechung.* Berlin: Berliner Wiss-Verlag.

HABERMAS, Jurgen (1989). *The structural transformation of the public sphere: an inquiry into a category of bourgeois society.* Cambridge: Polity.

HABERMAS, Jurgen (1992). Further reflections on the public sphere. In C. Calhoun (ed.). *Habermas and the public sphere.* Cambridge, MA: MIT Press, p. 421–461.

HABERMAS, Jurgen (2006). Political communication in media society: Does democracy still enjoy an epistemic dimension? The impact of normative theory on empirical research. *Communication Theory*, vol. 16(4), p. 411–426.

HANITZSCH, Thomas; VOS, Tim P. (2018). Journalism beyond democracy: A new look into journalistic roles in political and everyday life. *Journalism*, vol. 19(2), p. 146–164.

HELLMAN, Heikki (1999). Legitimations of television programme policies. Patterns of argumentation and discursive convergencies in a multichannel age. In P. Alasuutari (ed.). *Rethinking the media audience.* London: Sage, p. 105–129.

KARPPINEN, Kari (2006). Media diversity and the politics of criteria. *Nordicom Review*, vol. 27(2), p. 53–68.

KLIMAS, Evaldas (2012). Ar viešojo intereso gynamas ir nuosavybės teisių apsauga gali harmoningai derėti? In *Viešojo intereso veidai: socialinė, teisinė ir ekonominė problematika: rinktinė.* Lietuvos laisvosios rinkos institutas, LAWIN, p. 5–30.

KORSAKAITĖ, Diana (2006). Viešasis interesus valstybinio reguliavimo požiūriu: sampratos analizė ir formulavimas. *Ekonomika*, Nr. 76, p. 36–53.

KRIVKA, Egidijus (2007). Viešojo intereso problema civilinio proceso teisėje. *Jurisprudencija*, t. 10(100), p. 15–22.

LANKAUSKAS, Mindaugas (2015). Viešojo intereso ir kitų interesų derinimas Lietuvos ir kitų valstybių mokslinėje literatūroje bei teisėkūroje. In L. Beliūnienė, M. Burnytė, E. Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. Krivka, M. Lankauskas, R. Latvelė, R. Matulionytė. *Viešojo intereso atpažinimo problema Lietuvos teisėje: kriterijai ir prioritetai.* Monografija. Vilnius: Eugrimas, p. 228–250.

LANKAUSKAS, Mindaugas (2015). Viešojo intereso sampratos konkretinimas sociologijos mokslo idėjų ir visuomenės apklausų kontekstuose. In L. Beliūnienė, M. Burnytė, E. Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. Krivka, M. Lankauskas, R. Latvelė, R. Matulionytė. *Viešojo intereso atpažinimo problema Lietuvos teisėje: kriterijai ir prioritetai.* Monografija. Vilnius: Eugrimas, p. 60–69.

LEWIS, Carol W. (2006). In pursuit of the public interest. *Public Administration Review*, vol. 66/5, p. 694–701.

MASSEY, Brian L.; HAAS, Tani (2002). Does making journalism more public make a difference? A critical review of evaluative research on public journalism. *Journalism and Mass Communication Quarterly*, vol. 79(3), p. 559–586.

MCQUAIL, Denis (1992). *Media performance: Mass communication and the public interest.* Sage.

RABOY, Marc; PROULX, Serge; DAHLGREN, Peter (2003). The dilemma of social demand: Shaping media policy in new civic contexts. *Gazette (Leiden, Netherlands)*, Nr. 65(4–5), p. 323–329.

RAVLUŠEVIČIUS, Pavelas (2007). Vartotojų teisių apsaugos ypatumai Europos Sąjungos ir Lietuvos teisėje. *Jurisprudencija*, t. 9(99), p. 48–53.

SHELLER, Mimi (2004). Automotive emotions: Feeling the car. *Theory, Culture & Society*, Nr. 21(4/5), p. 221–242.

TRUMPULIS, Ugnius (2010). Žmogaus individualūs interesai kaip viešojo intereso pagrindas. *Socialinių mokslų studijos*, Nr. 2(6), p. 123–127.

van CUILENBURG, Jan; MCQUAIL, Denis (2003). Media policy paradigm shifts: towards a new communications policy paradigm. *European Journal of Communication*, vol. 18, Nr. 2, p. 181–207.

VARNELIS, Kazys; FRIEDBERG, Anne (2008). Place: The networking of public space. [interaktyvus]. *Networked publics.* [žiūrėta 2018-07-22]. Prieiga per

internetą: <<http://cast.b-ap.net/arc597f14/wp-content/uploads/sites/29/2014/09/Varnelis.pdf>>.

VEDEL, Thierry (2009). Pluralism in the French broadcasting system: Between the legacy of history and the challenges of new technologies. In *Press freedom and pluralism in Europe. Concepts and conditions*. ECREA bookseries, Intellect Publishing, Bristol, UK and Chicago University Press, USA, p. 261–274.

WIMMER, Jeffrey (2005). Counter-public spheres and the revival of the European public sphere. *Ja-nmost – The Public*, vol. 12(2), p. 93–109.

Lietuvos teisės aktai

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis byloje Nr. 3K-3-536/2008. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-07-10]. Prieiga per internetą: <<http://eteismai.lt/byla/248975187696426/3K-3-536/2008>>.

Lietuvos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl AB „Alita“ privatizavimo sutarties pakeitimo“: byla Nr. 2/2010, 2013 m. balandžio 2 d. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-07-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta82/content>>.

Lietuvos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl kompensacijos už autoriaus teisių ir gretutinių teisių pažeidimą“: byla Nr. 13/2008, 2011 m. sausio 6 d. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-07-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta142/content>>.

Lietuvos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos

Respublikos Konstitucijai“: byla Nr. 13/96, 1997 m. gegužės 6 d. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-07-10]. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.38328>>.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl nuosavybės teisių atkūrimo“: byla Nr. 27/01-5/02-01/03, 2003 m. kovo 4 d. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-07-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta279/content>>.

Lietuvos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl staitybos, pažeidžiančios teisės aktų reikalavimus, teisiųjų pasekmių“: byla Nr. 3/2009-24/2009-37/2009-1/2010-3/..., 2011 m. sausio 31 d. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-07-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta144/content>>.

Lietuvos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl teismų sprendimų motyvų surašymo ir skelbimo, sprendimo už akių, taip pat dėl apeliacijos“: byla Nr. 35/03-11/06, 2006 m. rugsėjo 21 d. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-07-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta218/content>>.

Lietuvos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo išmokų už neturtinę žalą“: byla Nr. 36/2006-8/2009-49/2009, 2010 m. vasario 3 d. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-07-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta164/content>>.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendimas administracinėje byloje Nr. II-01/2005. *Administracinių teismų praktika*, Nr. 7, p. 13–26.

PUBLIC INTEREST IN MASS MEDIA: CONSUMER RIGHTS PROTECTION ISSUES RAISED BY INDIVIDUALS AS A PUBLIC INTEREST CASE IN LITHUANIAN ONLINE MEDIA

Renata Matkevičienė, Marija Stonkienė

S u m m a r y

Public good is the basis of public interest that determines the (co)existence of the community as well as the society. The media and its role in civic society play a major role in defining public interest, and it helps in manifesting this public interest to various stakeholders. Likewise, the public's need to know of the role of the media in the presentation, consideration and representation of the public interest is extremely important.

The relevance of public interest to a society is related to meeting the needs of a society. Changes in the functions of media from a forth power or a

watchdog, to a moderator of public discussions had drawn media's attention to the need for an inquiry of public interest and discussions about it in the media.

The aim of this article is to determine how public interest is presented in Lithuanian online media. This article analyzes the case of presenting the protection of the rights of heat consumers – as an interest of the public – in Lithuanian online media. This article discusses the concept of public interest, the role of the media in discussing the public interest, and, when choosing a specific public interest issue, investigates

how the topic of public interest is presented in Lithuanian online media.

The case of public interest raised by the representative of the society – P. Markevičius, a lawyer and member of the Žvėrynas district community in Vilnius, was selected for the case study. The case is connected with the protection of the heat consumers' rights, as P. Markevičius had detected potential violations of consumer rights being done by Vilnius energija (the provider of heat services in Vilnius city). All publications made during the period of 2010–2012 found using the Google search engine with the keywords “P. Markevičius” and “Vilniaus energija” were selected for the case study; qualitative and quantitative content analyses were used.

The case study of public interest manifested in 2010–2012 in Lithuanian online media shows that the representation of the “public interest” by the representatives of the media is understood only as a way of giving space to citizens to present their views and

talk about the problems relevant to them. The case leads to some consideration that the public interest in the media and by media is mostly understood as a way of supporting active citizens by inviting them to discussions and providing time for presenting their arguments, as well the position statements of experts and officials, but without any specific journalistic investigations.

The development of civil society makes it possible to assume that the raising of issues related to public interest have also made some changes in the media – there could be seen an aspiration to raise problematic issues and promote discussions. Such monitored changes in civil society encourage the continuation of the ongoing investigation of the issue how public interest is manifested in online media – social media in particular.

Keywords: public interest, mass media, media roles, public space, consumer rights protection, Lithuanian online media.

Įteikta 2018 m. rugsėjo 10 d.